

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriłło

w sprawie z powództwa A. R., X. R., D. R., K. R. i M. H. (dawniej R.)
przeciwko J. K.

o zadośćuczynienie, odszkodowanie i rentę wyrównawczą,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 grudnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 29 marca 2017 r., sygn. akt III APa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwoty
po 900 (dziewięćset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 marca 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelacje obu stron od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 sierpnia 2016 r. (którym zasądzono od pozwanego J. K. tytułem zadośćuczynienia na rzecz powodów D. R. i M. R. kwoty po 50.000 zł, a na rzecz powodów A. R., X. R. i K. R. kwoty po 20.000 zł oraz oddalono powództwo każdego z powodów w pozostałej części, a także rozstrzygnięto o kosztach procesu) i zniósł wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: 1/ art. 415 k.c. w

związku z art. 300 k.p. w związku z art. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, przez błędne zastosowanie i przyjęcie, że stawienie się w pracy w stanie nietrzeźwości, a następnie kontynuowanie spożywania alkoholu zamiast wykonywania pracy, nie stanowi zerwania związku z pracą, podczas gdy ów związek normatywny powinien ulec zerwaniu z mocy prawa, stosownie do okoliczności sprawy, przez spożywanie w pracy alkoholu, powstrzymywanie się od wykonywania pracy oraz niewykonywanie poleceń zmierzających do uniknięcia nieszczęśliwego wypadku; 2/ art. 362 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 100 § 1 i 2 pkt 3 k.p. w związku z art. 211 pkt 2 k.p., przez ich niezastosowanie. Opierając się o ustalenia faktyczne Sądów obu instancji (tj. ustalenie, że bezpośrednią przyczyną śmierci był upadek z wysokości spowodowany brakiem zastosowania indywidualnego środka ochrony w postaci szelek) dokonano niepełnej subsumpcji z której wynika, że obowiązek dbania o przestrzeganie przepisów BHP ciąży wyłącznie na pracodawcy, podczas gdy z powołanych (i niezastosowanych przez Sądy obu instancji) przepisów wynika jednoznacznie, że jest to podstawowy obowiązek pracownika - tym samym obowiązek zapobieżenia potencjalnej szkodzie ciążył zarówno na pozwanym jako pracodawcy, jak i na G. R. jako pracownikowi; 3/ art. 362 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 100 § 2 pkt 3 k.p. 210 § 1 k.p., przez ich niezastosowanie i niezmnieszenie świadczenia na rzecz powodów, mimo że zgodnie z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez Sądy obu instancji, G. R. nie powstrzymał się od świadczenia pracy, chociaż jego stan psychofizyczny oraz brak środków ochrony indywidualnej lub grupowej groził niebezpieczeństwem dla zdrowia lub życia. Ponadto skarżący podniósł zarzut naruszenia przepisów postępowania: art. 386 § 4 k.p.c., przez nierozpoznanie istoty sprawy, polegające na nierozpoznaniu przez Sąd drugiej instancji całości podniesionych przez pozwanego zarzutów, a to naruszenia: (-) art. 362 k.p.c., przez brak zbadania relacji ciężaru zbiegających się podstawowego obowiązku pracownika do przestrzegania zasad i norm BHP, z obowiązkiem zapewnienia przez pracodawcę bezpiecznych i higienicznych warunków pracy; (-) art. 5 k.c., przez brak rozważenia podnoszonego przez pozwanego w toku postępowania zarzutu nadużycia prawa podmiotowego. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego

w punkcie pierwszym i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództw w całości lub części, a ponadto o zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego wedle norm przepisanych.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na istotne zagadnienie prawne i potrzebę wykładni przepisów. W ocenie skarżącego, istotne zagadnienie prawne polega na wskazaniu: czy umyślne zaniechanie realizacji podstawowego obowiązku pracowniczego w postaci przestrzegania przepisów BHP przez doświadczonego pracownika, a tym samym przerzucenie całości ciężaru stosowania przepisów BHP, zmierzających do ochrony zdrowia i życia pracowników, stanowi nadużycie prawa podmiotowego, o którym mowa w art. 5 k.c.? Zdaniem skarżącego, w sprawie pojawiła się również potrzeba wykładni przepisów prawa – art. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, wywołującego rozbieżności w orzecznictwie, w tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w zakresie w jakim normatywny skutek w postaci zerwania związku z pracą zdarzenia nagłego i wywołującego szkodę - w sytuacji, w której pracownik wprowadził się w stan nietrzeźwości lub upojenia alkoholowego, a w miejscu gdzie miał wykonywać pracę, powstrzymywał się od jej świadczenia w celu konsumpcji alkoholu. Ponadto skarżący podniósł, że istota problemu prawnego w ramach potrzeby wykładni przepisów powodujących rozbieżności w orzecznictwie sprowadza się do rozbieżności poglądów prezentowanych przez Sąd Najwyższy na kwestię: czy wprowadzenie się przez pracownika w stan nietrzeźwości lub upojenia alkoholowego oraz powstrzymywanie się od wykonywania pracy w celu spożywania w godzinach i miejscu pracy alkoholu, stanowi zerwanie związku z pracą ewentualnego nieszczęśliwego wypadku?

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie D. R., M. H. (dawniej R.), X. R., K. R. i A. R. wnieśli o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania i zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające. W przypadku powołania jako podstawy wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania istnienia w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, skarżący ma obowiązek nie tylko sformułować samo zagadnienie, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić odpowiednią jurydyczną argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez Sąd drugiej instancji. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. Samo zaś zagadnienie prawne, w formie pytania sformułowanego w taki sposób, by możliwe było rozstrzygnięcie stawianych przez skarżącego wątpliwości, musi w swej treści zawierać odwołanie do przepisu lub przepisów prawa, na tle których takie zagadnienie powstaje. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne".

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania odwołuje się także do przesłanki, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to jest potrzeby wykładni przepisów prawa. Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego, skarżący winien nie tylko określić, które przepisy wymagają wykładni Sądu

Najwyższego, ale także wskazać, na czym polegają poważne wątpliwości związane ze stosowaniem tych przepisów lub przedstawić rozbieżności w orzecznictwie sądów (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, niepublikowane; z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, niepublikowane; z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanych przez siebie przesłanek przedsądu.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący nie przedstawił argumentacji jurydycznej, za pomocą której wykazałby, że przedstawione wątpliwości wskazują na istnienie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego bądź potrzeby wykładni przepisów.

W kwestii interpretacji art. 5 k.c. godzi się zauważyć, że przepis ten doczekał się już bogatego orzecznictwa sądowego. Formułuje on zakaz wykonywania praw podmiotowych w sposób sprzeczny z zawartymi w nim klauzulami generalnymi tj. społeczno - gospodarczym przeznaczeniem prawa albo zasadami współżycia społecznego. Zastosowanie tego przepisu nie może prowadzić do modyfikacji normy prawnej, ani do nabycia prawa lub jego zniweczenia. Uwzględnienie zarzutu nadużycia prawa podmiotowego oznacza jedynie, że w konkretnych okolicznościach faktycznych, ocenianych in casu, przyznane normą prawną istniejące prawo podmiotowe zostaje zakwalifikowane jako wykonywane bezprawnie i w konsekwencji nie podlega ochronie. Przepis art. 5 k.c., jako przepis o charakterze wyjątkowym, którego zastosowanie prowadzi do ograniczenia praw, musi być wykładany ściśle oraz stosowany ostrożnie i w wyjątkowych wypadkach (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2017 r., I CSK 447/15, LEX nr 2294412). Trzeba pamiętać, że art. 5 k.c. należy do kategorii przepisów prawa zawierających klauzule generalne, wobec czego z natury rzeczy ma charakter ogólny, a jego zastosowanie jest ściśle uzależnione od konkretnych okoliczności faktycznych. Z tej przyczyny kwestia prawidłowej interpretacji przepisu art. 5 k.c.,

podobnie jak przepisu art. 8 k.p., (choćby powiązanego z innymi przepisami prawa materialnego), nie może być uznana za argument wskazujący na potrzebę rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisu prawa (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2014 r., I PK 272/13, niepublikowane; z dnia 11 kwietnia 2003 r., I PK 558/02, OSNP 2004 nr 16, poz. 283; z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 252/08, LEX nr 736733 oraz z dnia 16 listopada 2017 r., I PK 9/17, niepublikowane). Przepis ten upoważnia sąd do oceny, w jakim zakresie, w konkretnym stanie faktycznym, działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie jego prawa i nie korzysta z ochrony prawnej (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2009 r., I PK 48/09, LEX nr 529757; z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 78/10, LEX nr 725005; z dnia 12 stycznia 2011 r., II PK 89/10, LEX nr 737386; z dnia 2 października 2012 r., II PK 56/12, LEX nr 1243024). Nie jest przy tym możliwa taka wykładnia art. 5 k.c., która zawierałaby swoiste wytyczne, w jakich (kazuistycznych) sytuacjach sąd powszechny miałby uwzględnić albo nie uwzględnić zarzutu sprzeczności żądania pozwu z tym przepisem. Stosowanie art. 5 k.c. pozostaje zatem w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności konkretnej sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r., I PK 558/02, OSNP 2004 nr 16, poz. 283). W oderwaniu od konkretnych okoliczności nie można formułować ogólnych dyrektyw co do stosowania tego przepisu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1967 r., I PR 415/67, OSPiKA 1968 nr 10, poz. 210, z glosą Z. Ziemińskiego oraz uchwała z dnia 17 stycznia 1974 r., III PZP 34/73, OSNCP 1975 nr 1, poz. 4 z glosami S. Sołtysińskiego i Z. Ziemińskiego, a także wyroki z dnia 10 lutego 2012 r., II PK 144/11, LEX nr 1167470; z dnia 26 czerwca 2012 r., II PK 275/11, M.P.Pr. 2012 nr 11, s. 584-587; z dnia 5 maja 2016 r., II PK 65/15, LEX nr 2052414). Zastosowanie prawa w konkretnej sprawie to domena podstawy przedsądu wskazanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. a nie w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Odnosząc się do sugerowanej w oparciu o art. 3 ustawy wypadkowej potrzeby wykładni przepisów należy podkreślić, że skarżący nie wykazał, aby istniała w tym zakresie rozbieżność w orzecznictwie. Jak zauważono w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2014 r., I UK 390/13 (LEX nr 1646136), to okoliczności konkretnej sprawy decydują o tym, czy spożywanie

alkoholu w czasie i miejscu świadczenia pracy lub w drodze z pracy do domu prowadzi do zerwania normatywnego związku z pracą lub z odbywaniem drogi z pracy do domu (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 listopada 2009 r., III UK 43/09, LEX nr 560873; z dnia 25 czerwca 2010 r., II UK 75/10, M.P.Pr. 2010 nr 11, poz. 604; z dnia 5 marca 2003 r., II UK 194/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 143; z dnia 27 października 2007 r., I UK 127/07, OSNP 2008 nr 23-24, poz. 365; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 46/11, LEX nr 1043989).

W przedmiotowej sprawie kwalifikacja zdarzenia, któremu uległ G. R. w dniu 17 lipca 2013 r., jako wypadku przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1376) nie budziła wątpliwości zespołu powypadkowego, który w dniu 25 lipca 2013 r. sporządził protokół wypadkowy, zatwierdzony przez pozwanego pracodawcę. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że cywilnoprawna odpowiedzialność pracodawcy za skutki wypadku przy pracy ma charakter uzupełniający. Pracownik nie może dochodzić odszkodowania i renty na podstawie art. 444 k.c. oraz zadośćuczynienia z art. 445 k.c. przed rozpoznaniem jego roszczeń o świadczenia przysługujące na podstawie przepisów ustawy wypadkowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1998 r., II UKN 155/98, OSNAPiUS 1999 nr 15, poz. 495). Dopiero po rozpoznaniu jego prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu i renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie przepisów tej ustawy, może on dochodzić świadczeń uzupełniających w oparciu o przepisy prawa cywilnego.

W niniejszej sprawie kwalifikacja zdarzenia z dnia 17 lipca 2013 r. jako wypadku przy pracy, nie była kwestionowana przez strony procesu. Przedmiotem sporu był natomiast zakres cywilnoprawnej odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy za skutki zdarzenia nieskompensowane świadczeniami z ubezpieczenia wypadkowego i możliwość miarkowania tej odpowiedzialności z uwagi na stopień przyczynienia się poszkodowanego do powstania lub zwiększenia rozmiarów szkody.

Zgodnie z poczynionymi w sprawie ustaleniami, do wypadku doszło, gdy G. R. wykonywał na dachu prace przy wciąganiu rolek papy, do których to prac

używano żurawia, który nie był w sposób stabilny przytwierdzony do dachu. Sądy przyjęły, że pozwany nie wywiązał się z ciążącego na nim na mocy art. 207 k.p. obowiązku zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, oraz że przypisać mu można winę w formie co najmniej niedbalstwa. Ponadto prawomocnym wyrokiem karnym pozwany został uznany winnym tego, że w dniu 17 lipca 2013 r. w K. w budynku Szkoły Podstawowej Nr [...] przy ulicy Ł. [...] jako pracodawca, będąc odpowiedzialnym za bezpieczeństwo i higienę pracy w firmie Handlowo-Usługowej „[...]” z siedzibą w S., nie dopełnił wynikających stąd obowiązków przez dopuszczenie pracowników (w tym poszkodowanego) do wykonywania pracy na wysokości bez wyposażenia w indywidualne środki chroniące przed upadkiem z wysokości oraz użytkowania wyciągarki jednokrążkowej do transportu pionowego ręcznego bez zamocowania jej do konstrukcji dachu w celu zapobiegania przed jej przemieszczeniem w trakcie prac transportowych i skazany za popełnienie czynu zabronionego objętego normą art. 220 k.k., który penalizuje zachowanie osób naruszających prawo pracownika do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, przy czym penalizuje on umyślne narażenie na niebezpieczeństwo. Zgodnie z art. 11 k.p.c., ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Powołany w toku niniejszego procesu biegły z zakresu BHP w sporządzonej opinii stwierdził natomiast, że poszkodowany G. R. nie przyczynił się do wypadku przy pracy z dnia 17 lipca 2013 r.

Sąd Najwyższy związany jest oceną dowodów i ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, a pod pretekstem potrzeby wykładni przepisów prawa materialnego nie można zmierzać do podważenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800).